

Alcaldes estradenses

María Jesusa Fernández Bascuas

O alcalde, sobre todo en concellos pequenos ou medianos coma A Estrada, é alguen próximo, que forma parte de noso entorno e comparte as nosas necesidades e aspiracións coma un cidadán máis, pero nel existe tamén unha dimensión política que a estas alturas ninguén pon en dúbida pola trascendencia indiscutible que tivo ó longo da vida municipal deste país, pois a súa figura serve de enlace entre o Estado e os veciños do seu municipio.

Este cargo foi evolucionando, adaptándose ós tempos, e na súa traxectoria séguese nítidamente o trasfondo do que podemos chamar “a política”, que nos concellos presenta o nivel máis elemental.

Neste primeiro achegamento ofrécese a relación sucinta de tódalas persoas que durante os 164 anos de historia municipal da Estrada, desde o seu necemento como concello no 1840, ocuparon o cargo de alcalde. Os datos son escasos, sobre todo dalgúns que pasaron fugazmente polo cargo ou que o fixeron de xeito case accidental.

Alcaldes

Antes de presentar a lista de alcaldes da Estrada quero aclarar algunhas cuestións metodolóxicas que nos axudarán a comprender mellor a súa presentación. Seguiuse unha orde cronolóxica; o ano que aparece a carón do nome é aquel en que tomou posesión. Nas persoas que ostentaron o cargo en varios ocasións, os datos persoais inclúense sempre na primeira, e os complementarios, na última. E, para rematar, case tódalas datas que se citan son do Pleno onde se reflexa o exposto.

Pasamos de seguido a enumeralos:

1839. Gómez, Joaquín María

De Tabeirós, avogado e Alcalde Primeiro (presidente) do Concello de Cereixo, nomeado en febreiro de 1839, podemos dicir que serviu de ponte entre os dous períodos.

1840. do Pazo Rodríguez, Manuel

(Ás veces aparece como Manuel Pazo e outras como Manuel do Pazo)

De Ouzande, terá unha longa e azarosa vida política, Figura como alcalde na primeira acta, de data 23 de setembro do Libro de Actas de Pleno de 1840.

En 1840 é deputado provincial e tamén xuíz de paz.

Entre 1841- 42 é procurador e deputado.

1842. Otero, Ramón María

Da parroquia de Riobó

É Alcalde durante o ano 1842.

1843. Otero, Manuel

De Santa Mariña de Riveira, onde posuía un pazo, tiña a explotación das Barcas de Sarandón para cruzar o río Ulla.

Faise cargo da presidencia no 1843 e durante este periodo substituíao en numerosas ocasións o alcalde segundo, D. Diego Peña Leire.

1844. Paseiro Cadavid, Eusebio

Da parroquia de Callobre.

Tenente retirado do exército

Elixido alcalde o 2 de marzo de 1844, cesa a finais de 1849.

Foron primeiro tenente de alcalde con el D. Cayetano Taboada Sotelo, que no 1849 é nomeado procurador Síndico, e D. Francisco de Oca desde 1849.

1850. de Oca, Francisco

Nado na Mota, parroquia de Riobó. Escribano de número do Xulgado de Tabeiros.

Elixido a finais de decembro de 1849, segundo consta na seguinte comunicación: “*Su Majestad la Reyna, teniendo presente la lista de concejales elegidos en la Villa de la Estrada, se ha dignado nombrar alcalde de la misma para el bienio que termina el 31 de diciembre de 1851 a D. Francisco de Oca*”, e foi suspendido no Pleno do 29 de agosto de 1851.

Ocuparon os postos de tenente de alcalde:

Primeiro: Ignacio Porto.

Segundo: Manuel Isla.

Terceiro: Francisco López.

1851. Porto, Ignacio

Da parroquia de Moreira.

Nomeado no Pleno de 29 de agosto de 1851.

Pasa a ocupar o cargo de alcalde por suspensión de D. Francisco de Oca, de data 23 de mesmo mes.

Cesa o 14 de xaneiro de 1852.

Nieto, José María,

Veciño da Estrada, avogado.

Nomeado o 14 de xaneiro de 1852 (Pleno) e cesado o 2 de outubro de 1854.

Actúa como procurador síndico Eusebio Paseiro Cadavid.

García Fernández, Juan

Veciño de Codeseda, avogado.

Nomeado o 2 de outubro de 1854 e cesado o 4 de agosto de 1856 (Pleno) ...*Dado cuenta de la comunicación del Sr. Gobernador de la Provincia de 2 del actual en que participa haber tenido por conveniente destituir a la municipalidad de este Distrito, reemplazándola con las personas que expresa al margen, y hallándose presente el licenciado D. Julián Paseiro electo presidente, el saliente le dio posesión de dicho cargo.*

Paseiro Andújar, Julián

Veciño de Callobre, médico cirurxián.

Nomeado en sesión de 4 de agosto de 1856 e cesado o 18 de novembro de 1856.

Durante este período de tempo o número de concelleiros elévase a 23 polo aumento da poboación do término municipal.

1856. *García Fernández, Juan*

Regresa á alcaldía o 18 de novembro de 1856 e permanece ata o 12 de marzo de 1857.

1857. *Paseiro Andújar, Julián*

Toma posesión o día 12 de marzo de 1857; o 31 de maio acepta o cargo de Médico Consultor da Xunta de Sanidade en Vigo, cesando no cargo o 12 de agosto de 1857.

1857. *Porto Leira, Joaquín*

Da parroquia de Barbude, avogado.

Entra o 12 de agosto de 1857 para substituír ó titular e ocupará a alcaldía ata o 1 de xaneiro de 1859.

Foi xuíz municipal.

Fillo do mestre D. José Porto Romero.

1859 - *de Oca, Benito M^a*

Do lugar da Mota, Riobó, e veciño da Estrada onde exerce de avogado.

Nomeado alcalde o 1 de xaneiro de 1859, a primeiros de 1862 acada o cargo de Promotor Fiscal de Tabeirós, posto que deixa vacante o día 1 de marzo dese mesmo ano.

Procurador no 1872, Deputado provincial no 1968 e 1872.

Xuíz de paz na Estrada.

1862. *García Fernández, Juan*

De novo volve á alcaldía para substituír a D. Benito de Oca; será nomeado o 1 de marzo de 1862 e cesa en novembro do 1864.

1864. Silva Castroverde, Andrés

Primeiro figura como veciño de Arnois e posteriormente de Oca, era avogado.

É elixido o 24 de novembro de 1864, e renuncia o cargo o 28 de setembro de 1865, sendo substituído polo rexedor primeiro.

1865. Badía Martínez, José

De Tabeirós, substitúe o 28 de setembro de 1865 ó alcalde que renuncia e permanecerá ata outubro de 1868. Xuíz de paz segundo en Tabeirós.

Fraga Vázquez, Benigno

Da parroquia de Guimarei.

Posiblemente toma posesión o 1 de outubro de 1868 e cesa a finais dese mesmo ano.

Pazo Rodríguez, Manuel

De novo entra na política municipal.

Toma posesión o 1 de xaneiro de 1869 e cesa el 1 de febreiro de 1872. Figura na lista de maiores contribuíntes en 1864. O seu talante liberal e progresista lévao a participar no levantamento de abril de 1846 organizando unha Xunta e un Concello revolucionarios na Estrada, para o que contou coa colaboración do seu fillo Serafín, daquela estudante en Santiago (2).

1872. Nieto, José María

De novo volve a encargarse da Alcaldía desde o 1 de febreiro ata o 27 de agosto de 1873.

Villar Rey, José María

Veciño da Estrada, comerciante.

Ocupa o cargo desde o 27 de agosto de 1873 ata o 27 de xullo de 1874.

Nieto, José María

Esta vez estará na alcaldía desde o 27 de xullo de 1874 ata o 7 de abril de 1875. Foi xuíz suplente entre 1871 e 1872.

García Fernández, Juan

Outro vello coñecido, faise cargo da alcaldía desde o 19 de abril de 1875 ata o 1 de marzo de 1877.

Otero García, Gumersindo

Dono do pazo da Mota, en Riobó; fillo de D. Ramón Mª Otero, propietario da fábrica de papel situada nesa mesma parroquia.

Toma posesión o 1 de marzo de 1877 e cesa o 1 de xullo de 1881.

de Silva Espinosa, Eliseo

Veciño da Estrada, escribán de actuacións, vive na Praza Principal. Debeu nacer en torno ó 1844. O 1 de xullo de 1881 faise cargo oficialmente da Alcaldía, anque nos últimos tempos viña exercendo como tenente de Alcalde a miúdo por ausencia do titular.

En xuño do ano 1884, decrétase polo xulgado do Partido o procesamento e suspensión do alcalde e varios tenentes de alcalde polo que cesa o 13 de xuño dese ano.

1884. *García Fernández, Juan*

Como era tenente de alcalde da corporación, ó ser cesado De Silva sustitúe a este o 13 de xuño de 1884, ata seren restituídos no cargo o alcalde e concelleiros; cesa o 17 de marzo de 1886.

Exerceu de secretario interino da corporación en 1848.

Entre 1871 – 1872 é xuíz suplente.

1886. *de Silva Espinosa, Eliseo*

En marzo de 1886 déixase constancia nunha Acta Extraordinaria da comunicación do Gobernador Civil pola que se restitúen no seu cargo o alcalde e concelleiros suspendidos. Hai unha pequena polémica en canto que se indica que foron cesados pola autoridade xudicial non civil, sinalándose que esta última non ten competencia para dictar unha sanción penal; pero no Pleno do 17 de marzo dese ano repóñense nos seus cargos, cesando o 6 de setembro de 1886.

1886. *Otero García, Gumersindo*

De novo é alcalde desde o 6 de setembro de 1886, anque renuncia polo mal estado de saúde o 25 de maio de 1887. Xa non voltará a ser alcalde pero sí ocupará outros cargos de responsabilidade, destacando:

Deputado provincial en 1888, 1892, 1896, 1901 e 1909.

No 1902 ocupou a presidencia da Deputación.

Así mesmo tamén foi Gobernador Civil de Ourense.

1887. *de Silva Espinosa, Eliseo*

Regresa á Alcaldía o 25 de maio de 1887, por renuncia de D. Gumersindo Otero, que alega motivos de saúde. De Silva presenta

unha excusa á que o Gobernador non contesta e ante esta situación, o 22 de xuño de 1888 deixa o cargo. Aparece como Secretario de Goberno no Xulgado de primeira instancia de A Estrada en 1905, neste mesmo figura como “escribano de actuaciónes” na Consolación onde ten o seu despacho. En 1896 foi presidente do Casino.

Otero Carbia, José

Naceu na parroquia de Santeles, veciño da Estrada, casado, ten 11 fillos, comerciante.

Inicia a súa andadura como alcalde en substitución de Eliseo de Silva en data 22 de xuño de 1888, pasando a ocupar o posto de primeiro tenente de Alcalde Laurentino Espinosa Valladares; cesará o 1 de xaneiro de 1890.

1890. Otero Vinseiro, Jenaro

Da parroquia de Riveira, avogado.

Toma posesión o 1 de xaneiro de 1890 e cesa o 1 de xullo de 1891.

189. Otero Estévez, Ramón María

De Riobó. Toma posesión o 1 de xullo de 1891 e cesa o 1 de xullo de 1895.

1895. Espinosa Valladares, Laurentino

Nado no lugar de Vilancosta, parroquia de Berres. Veciño da Estrada, en 1890 vivía na rúa Riestra onde tiña o seu despacho de avogado.

Toma posesión o 1 de xullo de 1895 e cesa o 1 de xaneiro de 1902.

Posteriormente é Xuíz municipal en Moraña.

Cagide Iglesias, Manuel

Veciño da Estrada, avogado e comerciante, casado cunha filla do Secretario do xulgado municipal D. José Ciorraga, é pai de Eduardo Cagide Ciorraga, tamén avogado.

Toma posesión o 1 de xaneiro de 1902 e cesa o 1 de xaneiro de 1904.

Desempeña o cargo de fiscal municipal entre mediados de 1901 e 1903.

Otero Vinseiro, Jenaro

Volve para facerse cargo da alcaldía no bienio comprendido entre o 1 de xaneiro de 1904 e o 1 de xaneiro de 1906.

A primeiros de 1918 toma posesión como xuíz municipal suplente e entre 1918 e 1921, con máis de 60 anos, exerce como xuíz municipal titular.

1906. Otero Carbia José

O 1 de xaneiro de de 1906 entra na alcaldía, que exercerá durante un longo periodo, ata o 1 de xaneiro de 1914. Neste tempo entra na corporación Benito Vigo Munilla e tamén Jesús Durán Taboada que a partires de 1912 exercerá como primeriro tenente de alcalde. É presidente do “Casino de Estrada” en 1900 e 1904

Morreu o 10 de decembro de 1938 á idade de 87 anos.

Durán Taboada, Jesús

Veciño da Estrada, vive na Praza (principal), onde ten o seu estudio de procurador. Tío do que será alcalde Jesús Durán Martínez.

Toma posesión o 1 de xaneiro de 1914 e cesa o 1 de xaneiro de 1916.

En 1902 preside “el Casino de Estrada”
Entre 1908-09 foi presidente do Gimnasio.

1916. Ulloa Villar, Ramiro

Procede da parroquia de Orazo, solteiro, avogado, posuía un establecemento de venta de lotería. No ano 1925 figura como propietario dunha librería-papelería na Plaza Principal.

No 1912 dáse de baixa como avogado na Estrada.

O 1 de xaneiro de 1916 toma posesión da alcaldía, cargo ó que renunciará o 25 de marzo de 1917 por ter sido elixido Deputado Provincial e existir incompatibilidade entre as dúas funcións.

Presidente do Casino en 1901 e entre 1913-1914; entre 1917 e 1921 é Deputado Provincial. Morreu o 10 xuño de 1933.

1917. Varela de Castro, Pedro

Veciño da Estrada onde execía de procurador na rúa Ulla.

En 1917 ocupaba o cargo de primerio tenente de alcalde e ó quedar vacante a alcaldía por incompatibilidade do titular, desde a Federación Agraria envíase un escrito ó Concello dando conta de que as entidades agrarias en sesión xeral e por unanimidade propoñen para a vacante de alcalde ó primeiro tenente de alcalde, Pedro Varela. A corporación está de acordo e noméase no Pleno do 25 de marzo de 1917, cesará o 1 de abril de 1920. Foi presidente do Casino de Estrada en 1923. Traballou sobre a historia do Concello; no 1923 publicou un libro titulado “*La Estrada y su comarca*”. Morreu no 1958.

García Pichel, José

Nomeado Alcalde o 1 de abril de 1920, anque durante o seu mandato preside de forma reiterada os plenos o primeiro tenente de alcalde Andrés Varela Sánchez, “*por hallarse con licencia el propietario*”.

Desde setembro a decembro de 1921 preside o segundo tenente de alcalde, Andrés Cora, porque quedou vacante a primeira tenencia de alcaldía debido a que se anuláron as eleccións municipais no colexio electoral da Consolación. Elíxese como primeiro tenente de alcalde a D. Martín Otero García, que preside habitualmente ata febreiro de 1922 en que suspenden ó alcalde e algúns concelleiros.

1922. Valenzuela Ulloa, Antonio

O 18 de febreiro de 1922 (pleno) elíxese por votación a D. Antonio Valenzuela Ulloa, que solo permanecerá no cargo ata o 1 de abril dese mesmo ano.

1922. Durán Taboada, Jesús

O primeiro de abril constitúese o Concello para o bienio 1922-23 e Durán Taboada resulta elexido acalde; o cargo de primeiro tenente de alcalde recae en D. Antonio Valenzuela Ulloa.

Antes de que rematen os dous anos hai un cambio político importante coa chegada ó poder de Primo de Rivera en setembro de 1923.

O pleno de 1 de outubro de 1923 é presidido por D. Adriano del Pino Sáinz, comandante militar desta plaza xunto co alcalde, D. Jesús Durán Taboada.

O Gobernador envía un telegrama coa orde recibida do Subsecretario de Gobernación que dí :...*me telegrafía siguiente R.D., a propuesta del Presidente del Directorio Militar y de acuerdo con el mismo vengo a decretar lo siguiente:*

Art. 1º Cesarán en sus funciones, finalizando su cometido, todos los concejales de ayuntamientos de la nación, que serán reemplazados instantá-

neamente por los vocales asociados del mismo ayuntamiento, que sustituirán a los concejales el mismo día bajo la presidencia de la autoridad militar.

Respondendo a estas esixencias correspóndelle ocupar o cargo a:

1923. Cerragería Urreta, Gabino.

Veciño da Estrada, comerciante, posuía unha tenda de comestibles na rúa do mercado. Esta situación durará uns meses, desde o 1 de outubro ó 4 de febreiro de 1924 en que se destitue á corporación e noméase a nova.

1924. Vigo Munilla, Benito

Naceu en S. Clemente de Sisán, concello de Ribadumia, no ano 1875; fillo de Cándido Vigo e Balbina Munilla, en 1898 establécese na Estrada e casa el 21 de abril de 1901 con María Girbau, filla de Francisco Girbau (que fora concelleiro entre 1891-93) e Manuela Pérez Chundurreta, veciños de A Estrada. Ten tres fillos. Vivía na rúa do Mercado e exercía de perito agrícola.

Nomeado alcalde o 4 de febreiro de 1924, permanecerá no posto ata finais de marzo de 1930.

É nomeado fiscal suplente do Xulgado municipal e Tribunal Municipal da Estrada para o cuatrienio 1921-24 e outra vez no 1930.

Presidente de “el Gimnasio” entre 1917-18.

1930. de Silva Gómez, José Mario

Naceu na Estrada o 5 de marzo de 1875, residía na rúa posteriormente coñecida como “Generalísimo Franco”; solteiro, rexentaba unha librería.

Nomeado alcalde a o 13 de abril de 1930, cesará en abril do 1931.

1931. Rodríguez Seijo, Juan Manuel

Naceu o 26 de novembro de 1866, solteiro, Perito Agrícola, vivía na rúa Serafín Pazo.

Toma posesión en abril do 1931, preside ata o 24 de xuño de 1933. Desde esta data ven desempeñando os labores propios da alcaldía D. Manuel Riamonde Lorenzo, primeiro tenente de alcalde. No pleno de 10 de agosto de 1934 declarábase a incapacidade do Sr. Rodríguez Seijo en atención a unha reclamación realizada por D. Gumersión Loureiro Brea por ser dono da Casa-Preventorio e tela alugada ó Concello a través doutra persoa.

Desde mediados de agosto de 1934 ata o 8 de outubro preside D. Jesús Puente Fontanes, segundo tenente de alcalde, por indisposición do primeiro, D. Manuel Riamonde Lorenzo.

A situación segue a complicarse; a sesión do 15 de outubro era presidida polo 3º tenente de alcalde D. Manuel Galán Porto, porque D. Jesús Puente Fontanes está detido no cárcere desta Vila a disposición da autoridade militar, xunto con varios concelleiros.

El 22 de outubro un oficio do Gobernador comunica a suspensión de Rodríguez Seijo e de D. Manuel Riamonde, por ilo o día 29 (pleno) o quinto tenente de alcalde, Sr. Otero Ulloa, manifesta que ó seren suspendidos o alcalde e demais tenentes de alcalde nas súas funcións e co desexo de dar facilidades ó organismo municipal para reconstituirse, renuncia ó seu cargo.

1934. Otero Ulloa, Arturo

Veciño da rúa San Paio, avogado. Resulta elixido nese mesmo pleno (22/10/1934). Ulloa ben pouco durará na alcaldía xa que o día 23 de marzo de 1935 presenta a renuncia por motivos de saúde, que é aceptada na sesión do 6 de abril.

1935. Vila Caramés, Severino

Veciño da Estrada, estivo emigrado en Cuba e á súa volta montou unha ferretería na Porta do Sol. É nomeado alcalde en funcións na mesma sesión en que se acepta a renuncia do anterior (6/4/1935). Vila Caramés era primeiro tenente de alcalde, e estará interinamente ata principios de febreiro de 1936, (21/02/).

1936. Rodríguez Seijo, Juan Manuel

O día 21 febreiro de 1936 reponse no cargo xunto cos concelleiros cesados no 1934, e permanecerá ata o 5 de maio de 1936 en que se constitúe unha comisión xestora municipal.

1936. Puente Fontanes, Jesús

Veciño de Guimarei, solteiro, tiña unha xastrería na rúa Pérez Viondi. O 5 de maio de 1936 constitúese a Comisión Xestora Municipal que o elixe como alcalde presidente da mesma. A situación dura ben pouco porque a sesión do 26 de xullo de 1936 non se celebrou por estar detidos ou en paradeiro descoñecido a maioría dos compoñentes da Comisión Xestora.

De seguido noméase a Benito Vigo Munilla Delegado para encargarse da Administración Municipal, pero renuncia, designándose entón a

1936 - Gil Crespo, Pedro

Veciño da Estrada, Capitán retirado de Infantería (pola chamada ley Azaña de 24 de abril de 1931), permanecerá no cargo desde o 28 de xullo de 1936 ó 3 de febreiro de 1937 en que se incorpora ó servizo militar.

1938. D. Antonio Muñiz Cruces

Veciño da rúa Generalísimo Franco da Estrada, propietario.

Alcalde desde o 5 de febreiro de 1937 substituindo o Sr. Gil, provisionalmente.

1939. Constenla Otero, Alfonso

Veciño da Estrada, praza de Ramiro Ciorraga, Capitán do Corpo de Inválidos.

En marzo do 1938 era alcalde ata o pleno do 16 de setembro de 1939.

1939. Aguilar Polo, Jaime

Nacido en Palencia en 1903, veciño da Estrada, Mestre Nacional.

Inicia o seu mandato o 16 de novembro de 1939 e permanecerá nel ate o 31 de xaneiro de 1940. Presidente do Recreo Cultural no 1940.

1940. Castro Valladares, Felipe

Veciño de Sabucedo, nado en 1900, propietario (labrador), foi xefe local de Falange Española Tradicionalista y de las JONS.

Toma posesión o 1 de febreiro de 1940 e renuncia o 16 de maio do mesmo ano, por “surgirle un contrato de servicios inherente a la recaudación voluntaria y ejecutiva del repartimiento de utilidades de este municipio, lo que lo hace incompatible...”.

Foi Deputado provincial.

1940. de la Calle Sáenz, Miguel

Naceu en abril de 1913 e finou o 27 de setembro de 1991.

Veciño da Estrada, casado, seis fillos, comerciante. Era segundo tenente alcalde e fíxose cargo da Alcaldía provisionalmente o 31 de

maio de 1940, por renuncia do alcalde e primeiro tenente alcalde, e cesa o 25 de novembro do mesmo ano.

1940. *Muñiz Cruces, Antonio*

De novo ocupa a alcaldía; é nomeado o 25 de novembro de 1940 e cesa en xuño de 1942.

Presidente do Recreo Cultural no 1931.

1946. *de la Calle Sáenz, Miguel*

Agora volve á alcaldía como titular; permanecerá no cargo desde de xuño de 1942 ata o 31 de xuño de 1952 en que dimite.

1952. *Campos Paseiro, Manuel*

Veciño da Estrada, nado en 1913, casado, catro fillos, médico.

Tomou posesión como alcalde o 31 de xullo de 1952, cargo no que cesará o 9 xuño de 1958.

1958. *Durán Martínez, Jesús*

Veciño da Estrada, empresario.

É nomeado alcalde no Pleno do 9 de xuño de 1958 e cesa o primeiro de agosto de 1959.

1959. *Blanco Fuentes, Mario*

Nado en Cuntis o 18 de setembro de 1917, desenvolve a súa actividade profesional na Estrada como Mestre e despois como avogado.

É noemado o 1 de agosto de 1959 e cesará o 27 de febreiro de 1971.

Deputado provincial entre 1960 e 1964.

Morreu o 21 de outubro do 2000. (2)

1971. Fernández-Novoa Rodríguez, Jesús José

Veciño da Estrada, nado o 20 de decembro de 1920, casado, dúas fillas, empresario.

É nomeado en febreiro de 1971 e cesa o 19 de abril de 1979 cando se convocan as primeiras eleccións municipais democráticas, corporacións nas que tamén será concelleiro.

1979 - Durán Martínez, Jesús

De novo volta á política municipal, agora presentándose a unhas eleccións.

É alcalde desde o 19 de abril de 1979 ata o 25 de maio 1983.

Foi Deputado provincial.

1983. Reimóndez Portela, Manuel

Nacido en San Miguel de Castro o 26 de marzo de 1916, casado, tres fillos, médico. Toma posesión o 23 de maio de 1983 e cesa o 30 de xullo de 1987.

Escritor e etnógrafo, súas son obras coma a *Guía Turística da Estrada*, e *A Estrada Rural*.

Participou na redacción do Estatuto de Autonomía de Galicia.

O Museo Municipal da Estrada leva o seu nome, e o 2004 adicóuselle a súa figura.

1987. Fernández Díaz, Elvira

Nada en Becerreá, provincia de Lugo, viúva, dous fillos, mestra, veu para A Estrada como funcionaria de Extensión Agraria.

Toma posesión o 30 de xuño de 1987 e cesa o 16 de xuño de 1991.

Deputada provincial durante o seu mandato como alcaldesa e despois elixida Senadora na lexislatura 1988-1992. Deputada en Madrid.

1191. Tallón Maceira Jesús

Nado no concello de Vedra, veciño de A Estrada, casado, tres fillos mestre. Tomou posesión o 16 de xuño de 1991 e cesa o 21 de xuño 1992

Foi membro do Consello de Radio Televisión. Secretario do Gobernador Civil.

1992. Campos Durán, Ramón

Nado na estrada en 1930, casado, dúas fillas, foi funcionario da Seguridade Social e empresario; na actualidade atopáse xubilado.

Nos anos 60 realizou a súa primeira incursión na política municipal da man de Mario Blanco Fuentes, corporación na que foi tenente de alcalde. Tras este periodo deixou a actividade política adicándose ó seu traballo como funcionario da Seguridade Social e máis á empresa familiar.

Será no 1991 cando regrese á política. Un ano, despois, xuño de 1992, acadará a alcaldía froito dunha moción de censura do Partido Popular e a formación que el encabezaba. Na actualidade segue na alcaldía, cargo que acumula ó de Deputado Provincial desde 2003.

Conclusiones

Anque este traballo é mais ben un compendio de datos que un estudio sobre a figura dos alcaldes, sí nos permitiu comprender algunhas cuestións básicas que paso a enumerar:

1. Que ata avanzado o século XX o goberno local estaba nas mans dunha élite económica e intelectual que se ía turnando no poder ó son dos cambios políticos ocorridos en Madrid.
2. O alcalde non era unha persoa que de repente se incorporaba á política, senón que case todos eles foron concelleiros durante moitos anos, ocupando nas corporación das que formaban parte cargos diversos, desde alcalde segundo, tenente de alcalde, procurador síndico, etc., incluso exercendo ocasionalmente de alcalde. Alguns foron tamén Deputados provincias, procuradores, etc.
3. Desde o nacemento do concello e ata iniciado o século XX pasaban da oposición ó poder de maneira rotatoria -o “turnismo”-, e repetían mandato con bastante frecuencia.
4. O seu nomeamento era de designación Real, Gubernativa, mixta (nomeaban entre os concellerios elixidos) ou electiva, en consonancia coa lexislación aplicable (3), pero en longos periodos de tempo era nomeado pola autoridade competente, acentuándose entre 1936 e 1975.
5. Coas primeiras eleccións democráticas no 1979, suxeitas a Constitución de 1978 e lexislación electoral aplicable, normalízase esta institucións, establecendo as normas de elección e cese e a periodicidade (4 anos) para os mandatos. Aínda así, en canto ás persoas non supuxo unha ruptura, pois alcaldes do periodo anterior fórono tamén nesta nova etapa democrática, adscritos a partidos políticos, sen maiores problemas.
6. Na curta historia deste Concello houbo periodos especialmente prósperos e de progreso, case sempre vinculados a alcaldes especialmente dedicados a súa tarefa, e outros máis grises, vinculados tamén, en moitos casos, a periodos convulsos e de inestabilidade.

En total pasaron pola alcaldía 48 persoas: 47 homes e unha muller; algúns exerceron o cargo en diferentes épocas.

Se nos fixamos na súa procedencia xeográfica, destaca o seguinte:

- No primeiro periodo (entre 1840 e 1900), nótase o peso que tiña o rural respecto da Vila, pois dos 21 alcalde só o 20% estaban radicados no casco urbano. Os restantes tampouco se reparten homoxeneamente polo término municipal senón que se concentran cara ó noreste, por exemplo, de Riveira, Riobó e Callobre, proceden en torno ó 40%.
- No século XX a tendencia invírtese e dos 29 alcaldes que pasaron polo Concello, en torno o 80% residen na Vila, anque, curiosamente, sobre un 20% son orixinarios doutro lugar e afincados na Estrada.

Isto podémolo relacionar co peso que A Estrada foi adquirindo tanto como centro comercial como polo números de persoas que nela se asentaron, sobre todo a partires dos anos 20. Paralelamente o rural foi perdendo puxanza e habitantes, que buscaron na emigración hacia as cidades, un mellor nivel de vida.

Outro dato significativo é o nivel de fomación que varía dun periodo a outro, sendo medio-alto no XIX (sobre todo tendo en conta os índices de alfabetización), e descendendo ó longo do XX.

Todos eles son, en parte, reflexo da sociedade e da coxuntura política da súa época, e de seguro que a persoa idónea para exercer de alcalde nese momento histórico concreto, anque desde a nosa perspectiva poidamos plantexar análises diferentes.

lexislación

Tendo en conta o período que abarcamos, imos iniciar o percorrido no século XIX e achegarnos ata o presente.

Un dos problemas que se afrontou foi o da electividade das institucións do goberno municipal oscilando o sistema conforme á tendencia dominante no goberno.

Iniciamos o repaso pola lexislación cinguíndonos ó periodo que abarcamos; facémolo de maneira case esquemática, só co fin de centrar un pouco a cuestión.

1. A Lei de 3 de febreiro de 1823 ven desenvolver os preceptos da Constitución de 1812 nesta materia, nela estableceuse a elección popular polos cidadáns maiores de 25 anos, que levarán residindo algún tempo no distrito, para o cargo de concelleiro; o alcalde era igualmente de elección popular.
2. A Lei de 8 de xaneiro de 1845, esta lei pretende corrixir o que se estimaron esaxeracións da anterior; significa un retroceso porque o sistema electoral era censitario e só podían ser electores os veciños con determinada capacidade económica e conforme a regras e procedemento moi estrictras.

O nomeamento de Alcaldes correspondía ó Rei en capitais de provincia e cabezas de partido de máis de 2000 veciños, e o Xefe político nos demais, entre os concelleiros elixidos polo pobo, asimismo o Rei podía nomear libremente un Alcalde-Correxidor, en lugar do ordinario cunha duración determinada, onde o estimase conveniente.

3. Lei de 2 de outubro de 1877. Despois de varias tentativas, da Lei de 1870 (a máis descentralizadora respecto as institucións municipais) e outra de 1876, esta recolle das dúas e establecía ó seguinte:

- O número de concelleiros era proporcional á poboación do término municipal.
 - Electores. Nos concellos de mais de 100 veciños requeriáanse algunhas das seguintes condicións:
 - Ser cabeza de familia con casa aberta, dous anos de residencia e que viñese pagando cun ano de antelación algunha cota de contribución.
 - Ser empregado estatal ou local en servizo activo.
 - Ser cesante con haber por clasificación, xubilación ou retiro do exército.
 - Ser residente con dous anos, maior de idade e título profesional ou académico.
 - Elixibles. Divídense os pobos por categorías, segundo número de veciños: Nos pobos con mais de 1000 habitantes:
 - Os que levaban catro anos de residencia fixa e continua e pagasen cuota comprendida nos dous primeiros tercios da lista de contribuintes.
 - Nos concellos entre 400 e 1000 habitantes os mesmos requisitos, salvo estar comprendidos nos primeiros catro quintos da lista.
 - Elección de Alcalde, nos municipios de mais de 6000 habitantes, capitais de provincia e partidos Xudiciais, pode nomealo o Rei entre os concelleiros, cando o Rei non exerce esta potestade ou en municipios inferiores a 6000 habitantes a elección corresponde ó Concello entre os concelleiros.
5. Estatuto de 8 de marzo de 1924
- Proclama a electividade dos membros das Institucións de goberno. Distinguía entre os concelleiros de elección popular e os de representación corporativa. Os electores eran os maiores de 23

anos e os elixibles os maiores de 25 inscritos no Censo, tendo dereito de sufraxio as mulleres cabeza de familia e as maiores de 23 anos non sometidas á patria potestade, autoridade marital ou tutela e veciños con casa aberta.

O sistema electoral era proporcional ó número de habitantes.

O alcalde era elixido polo Concello entre os concelleiros ou electores con capacidade para selo, salvo ser privado das funcións como delegados do Goberno; prohibíase o cese gubernativo de alcaldes.

6. Lei Municipal de 1935 implantou a elección de Alcaldes, ben polo Concello ou polo pobo, para o cese segue o mesmo sistema.
7. Lei de Bases de 1945 e Texto articulado de 1950 e 1955

Estableceuse unha representación orgánica para a elección de concelleiros por terceiras partes iguais a través dos cauces familiar, sindical e corporativo: O primeiro é de elección directa polos veciños cabezas de familia, e os outros dous indirecta.

Os alcaldes eran de elección gubernativa; polo Ministro, os de poboacións superiores a 10.000 habitantes e polo Gobernador nos inferiores.

8. Constitución de 1978.

Impuso a volta ó sistema electivo para as eleccións locais. No seu artigo 140 indica que a Constitución garante a autonomía dos Concellos. Estes gozarán de personalidade xurídica plena. O seu goberno e administración corresponde ós seus respectivos “Ayuntamientos” entregados polos Alcaldes e concelleiros que serán elixidos polos veciños mediante sufraxio universal, igual, libre, directo e segredo, na forma establecida pola Lei. Os Alcaldes serán elixidos polos concelleiros ou polos veciños.

A lexislación electoral vixente está constituída fundamentalmente pola Lei Orgánica 5/1985, de 19 de xuño, do Réxime Electoral

Xeral, que sufriu diversas modificacións pola Lei Orgánica 8/1999, de 21 de abril, Lei Orgánica 6/2000, de 27 de xuño, de Partidos Políticos, e a Lei Orgánica 16/2003, de 28 de novembro.

Fontes

Arquivo Municipal do Excmo. Concello da Estrada:

Libros de Actas e borradores de Pleno.

Libros da Comisión Municipal Permanente de 1926-1932

Libro Rexistro de Matrícula Industrial 1867- 1925.

Presuposto anos 1927-33

Arquivo da Excma. Deputación Provincial de Pontevedra:

En elección municipais os anos 1842-44, 1846, 1848-49, 1850-51, 1852-53, 1854-55, 1857-58, 1859-60, 1861-62, 1863-64, 1865-66, 1869, 1869-70, 1871, 1872, 1874, 1875, 1883, 1906-07, 1911, 1913, 1917,1920.

En eleccións de Deputados Provinciais – Varios anos.

Bibliografía e notas

(1) FERNÁNDEZ CASTRO, JUAN ANDRÉS: Acción colectiva e élites locais en Galicia. O motín de xullo de 1870 na Estrada (Pontevedra). A *Estrada. Miscelánea histórica e cultural*. Nº 3 – 2000. Museo de Pobo Estradense.

ARCA CALDAS. OLIMPIO: Callejero histórico de la Villa de A Estrada. A Estrada 1996.

FARIÑA JAMARDO, XOSÉ: O nacemento dos axuntamentos de provincia de Pontevedra. Pontevedra 1987.

GARRIDO COUCEIRO, XOÁN C.: Manuel García Barros. Loitando sempre. Fouce. Lugo 1995.

REIMÓNDEZ PORTELA, MANUEL: A Estrada Rural. Pontevedra. 1990.

VARELA DE CASTRO, PEDRO: La Estrada. Santiago de Compostela. 1924.

SANMARTÍN SOBRINO, JOSÉ: Un país llamado Estrada. Pontevedra. 1997.

(2) BLANCO VALDÉS, JUAN LUIS: Mario Blanco Fuentes (1917-2000). Unha fotobiografía. A *Estrada. Miscelánea histórica e cultural*. Nº 4. Museo do pobo Estradense Manuel Reimondez Portela. 2001.

ARCA CALDAS, OLIMPIO: Memoria Histórica do Recreo Cultural. 1995.

BARREIRO FERNÁNDEZ, J.R.: El carlismo Gallego. Ed. Pico Sacro. 1979.